

Vrijzinnige Gemeente 10 april 2022

Palmzondag – gelezen: Psalm 122 en Lukas 19,28-47

Toespraak Franck Ploum

1.

De gruwelijke beelden uit Oekraïne staan op ons netvlies. Je hebt bij alles wat je ziet steeds het idee dat het niet erger kan. Maar steeds worden we geconfronteerd met nieuwe daden van onmenselijkheid. Raketten op flats en woonwijken, het bombarderen van een kraamkliniek, structureel ziekenhuizen bestoken, een treinstation waar 4.000 vluchtelingen staan te wachten om het oorlogsgeweld te ontvluchten. En dan honderden weerloze burgers willekeurig doodschieten en in massagraven wegstoppen. En wij, wij zien het bijna live gebeuren. De eerste oorlog waar we via de sociale media meer dan ooit deel van zijn gaan uitmaken. We zitten er bovenop. Maar wat moeten we er mee. Wat doen die beelden met ons? Maken ze nieuwsgierig naar meer? Schokken ze ons nog? Maken ze onmachtig en keren we ons ervan af? Vragen we ons af wie deze mensen zijn? Welke dromen en idealen ze hadden? Waar ze op hoopten? Herkennen we onszelf in hen? Doet het ook ons - net als allen die ongewild en ongevraagd in die frontlinie zitten - verlangen naar ommekeer en nieuw begin?

2.

Het feest van Pesach is nabij, feest van uittocht en bevrijding. Niet zomaar bevrijding, in het algemeen, maar bevrijding uit het slavenhuis, uit een leven van harde dienst onder een hardvochtig imperiaal regime. Dat feest wordt jaarlijks gevierd en dan trekken drommen pelgrims naar Jeruzalem, die de straten en stegen van de stad bevolken. Reden voor de Romeinse autoriteiten om extra alert te zijn. Mensenmassa's kunnen op drift raken, dan is er geen houden meer aan en wordt het tempelplein van Jeruzalem een plein van Hemelse Vrede, een Tahirplein, dan wordt het als deze dagen het Rode Plein in Moskou, waar Russen hun afkeer van die oorlog tonen. Een volksoproer tijdens de dagen van Pesach, als de roep om vrijheid klinkt en de herinnering aan de uittocht wordt wakker geroepen, daar zijn de Romeinen uiterst beducht voor.

De opperste gezagsdrager namens Rome in Judea, gouverneur Pontius Pilatus, resideerde niet in Jeruzalem, maar in het keizerlijk buitenverblijf aan zee. Als Pesach naderde, trok hij naar de hoofdstad, met troepen soldaten in zijn gevolg, om de in Jeruzalem gelegerde garnizoenen te versterken en zo mogelijke onlusten in de kiem te smoren. Dat was de jaarlijkse 'intocht in Jeruzalem'. De schrijver van het Lukasevangelie moet hiervan op de hoogte zijn geweest. Wat doet hij, welke literaire vrijheid permittteert hij zich? Een tweede intocht, die van Jezus en zijn leerlingen. En zo togen twee processies naar Jeruzalem. Vanuit het oosten reed Jezus op een ezel de Berg van de Olijven af, toegejuicht door zijn volgelingen. Hij was afkomstig uit een boerendorp, Nazareth in het noordelijk gelegen Galilea. En de meesten van zijn volgelingen waren boeren en vissers. Aan de andere kant van de stad, vanuit het westen, reed Pontius Pilatus, niet op een ezel maar op een paard, Jeruzalem binnen aan het hoofd van een colonne keizerlijke cavalerie en soldaten. De processie van Jezus proclameerde het koninkrijk van God, einde oorlog, einde onmenselijkheid en berechting van oorlogsmisdaden. De processie van Pilatus demonstreerde de macht van het imperium, de macht van de onderdrukking, de willekeur van wie mag leven en wie niet, de brute kracht van het oppakken, martelen en kruisiging van politieke tegenstanders. De twee processies belichamen het centrale conflict van die week tot aan Pesach, die leidde tot de kruisiging van Jezus.

3.

De intocht van Jezus is een anti-intocht, de binnenkomst van een tegenbeweging, een 'politieke demonstratie'. De betekenis van die demonstratie is zonneklaar, het aanbreken van een andere tijd, de komst van *de gezegende die komt in de naam van de Heer*. Hoe anders dan de keizer van Rome en diens zaakwaarnemer Pontius Pilatus. Deze koning is een rechtvaardige, een bevrijder, geen onderwerper van mensen. Een vernederde is hij, door grootmachten neergebogen. Geen vernietigingswapens meer, geen soldaten op paarden, uit het Joodse land en uit Jeruzalem zal de oorlog worden uitgebannen, alles wat kapot is gemaakt, wordt hersteld. Die droom van en voor Jeruzalem wordt hier verbeeld door die tegen-optocht:

*Vrede zal er zijn binnen haar muren,
daar staat de stoel van het Recht,
daar staat de Tafel der Armen.*

Psalm 122

Die koning van de vrede komt, 'rijdend op een ezel, op een veulen, het jong van een ezelin'. Zo ook Jezus. Hij komt niet hoog te paard, zoals koningen en keizers, maar zittend op een ezelsveulen. Poetin komt als Paus Franciscus in z'n Renault 5 aanrijden om te onderhandelen met Zelensky.

Maar het kan zijn leerlingen niets schelen, de boodschap daar gaat het om: vrede over Jeruzalem, vrede over de onderdrukte bevolking, vrede omwille van onze kinderen. Hij wordt toegezongen, de koning van de vrede op zijn ezel, met woorden uit Psalm 118: *Gezegend Hij die komt, de Koning*.

4.

Eenmaal in Jeruzalem gaat Jezus naar het heiligdom. Niet om te bidden, maar om er een politieke daad te stellen. Waarom doet hij dat, de tafels omvergooien van de geldwisselaars en de stoelen van de duivenverkopers? Omdat de Romeinse bezettingsmacht zich er meester van had gemaakt. De Romeinen benoemden de hogepriester. De keizer en de hogepriesters waren elkaars buikspreekers geworden. Historisch feit: de speciale Pesach gewaden die nodig waren om in de tempel te vieren ontving de hogepriester van de keizer van Rome. En de hogepriester moest die kleding bij de keizer, persoonlijk komen ophalen. Wat zou er gebeuren als de daden van de Hogepriester niet in lijn waren van de wensen van de keizer? Juist, dan zou hij de kleding niet krijgen en kon het hele Pesachritueel niet doorgaan.

Ook de overige priesters rond de tempel collaboreerden met de Romeinen. Daar hadden ze veel baat bij, politiek én financieel - en het ene ondersteunde het andere. Bezetting en collaboratie vormen een onlosmakelijke twee-eenheid, weten we uit onze eigen geschiedenis van 1940-1945. En ik hoor het oudere mensen uit de omgeving waar ik vandaan kom vaak zeggen: Het adagium van de directeur van de steenkolenmijnen en van de kerk was: 'jij houdt ze arm en ik houd ze dom.'

Tegen deze praktijk komt Jezus in verzet en hiermee bezegelt hij zijn eigen lot. Wat zegt hij, het Heilige een roversrol? De heiligdomsoversten en de schriftgeleerden van de Hogepriesters hoorden dat en zochten naar een gelegenheid om hem om te brengen.

De kaarten zijn geschud. Het oordeel is geveld. Van nu af bevinden Jezus en de hogepriesters zich op ramkoers. Rome is de lachende derde. Hier wordt dus heel helder wie er

verantwoordelijk zijn voor de dood van Jezus: de Romeinen en de met Rome collaborerende priesterkaste. Niet het Joodse volk. Zij riepen Jezus toe: Gezegend Jij, koning van de vrede. In hem zagen ze nieuwe toekomst voor stad, land en zichzelf. En dat maakte Jezus tot een gevaar voor de gevestigde macht. Wie weet, zou hij een opstand ontketenen, in de dagen van het feest der bevrijding.

5.

Jezus trekt Jeruzalem binnen op een ezel. Hij kiest als 'gevierde koning' niet de aanval, het gewapende conflict. Terreur klein en groot ontwricht het samenleven tussen mensen, groepen, volken en landen. Zo zal het in de nieuwe stad van vrede niet gaan. Gewapend verzet brengt geen duurzame vrede. De pijn van wat mensen elkaar aandoen, elkaar schuldig zijn, moet niet overwonnen worden door wraak, oog om oog, tand om tand. Dat is een vicieuze en ontwrichtende cirkel waar je nooit uitkomt en die van kwaad tot erger wordt omdat ze alleen maar zal leiden tot vergeldingsacties op vergeldingsacties.

Wonderlijk dat we zo geraakt worden door de dood van zoveel onschuldige burgers, van al die vluchtelingen. En als oplossing gaan we nog meer wapens sturen naar het conflictgebied. Dus nog meer slachtoffers, nog meer vluchtelingen. Maar hoe anders? De oplossing ligt niet voor het oprapen, elke keuze heeft z'n voor en tegen. Dat is de paradox waarmee we moeten zien om te gaan.

En toch. En toch. Wil de messiaanse gemeente, willen wij, voorteken zijn van een nieuwe en andere wereld, dan zal die cirkel radicaal doorbroken moeten worden. Juist daarom wordt de volgelingen van de Messiaanse beweging een ander uiterste van de dagelijkse werkelijkheid voorgehouden: De vergelding inruilen voor kwetsbaarheid, de paarden op stal laten en te voet of per ezel, in de gestalte van een dienstknecht je opponent tegemoet treden. In de hoop dat dit nieuwe perspectieven biedt en nieuwe levenskansen mogelijk maakt.

Daarom moet Jezus Jeruzalem binnentrekken, het gesprek komt namelijk niet op gang door vanuit de periferie te blijven roepen en schelden, maar door de confrontatie aan te gaan met het machtscentrum, het hart van de politieke en religieuze onderdrukking.

Er zijn er die dat teken verstonden, zegt het verhaal. Die groep wordt in het verhaal vertegenwoordigd door de mensen die langs de kant staan en roepen: hosanna en hulde. Uiteindelijk bleek het 'verstaan' van de meesten gevoed door de hoop dat er een einde zou komen aan het systeem van onderdrukking, maar het 'verstaan' daarvan ging niet zo ver dat men loskwam van de gedachte dat dit langs een andere weg bewerkstelligd moest worden, dan via geweld, een coupe of door het vervangen van de keizer door een koning.

De hoop van het 'Gezegend - hosanna' en de teleurstelling van het 'kruisig hem' liggen heel dicht bij elkaar. Het is hosanna met het mes reeds in de rug. Zo is deze palmzondag de opmaat voor wat er deze week gevierd, herdacht en geleefd wordt.

Ik wens ons een goede, inspirerende en bevrijdende weg naar Pasen toe.
Zeg Amen, dat het zo moge zijn.